

Pro Kala

12.3.2026

Maa- ja metsävaliokunnalle

VIITE: HE 2/2026 vp

Pro Kalan lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Pro Kala kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä julkisia hankintoja koskevan lainsäädännön muuttamisesta. Lausunnossamme tuomme esiin näkemyksiä erityisesti kotimaisen kalan näkökulmasta.

Pidämme hallituksen esityksen tavoitteita kilpailun lisäämisestä, pk-yritysten osallistumismahdollisuuksien parantamisesta sekä vastuullisuuden huomioimisesta julkisissa hankinnoissa kannatettavina. Näiden tavoitteiden toteutuminen on tärkeää myös kalatalouden näkökulmasta.

Suomessa julkisiin elintarvike- ja ruokapalveluhankintoihin käytetään arviolta noin 600 miljoonaa euroa vuodessa, ja julkiset keittiöt tarjoavat noin 380 miljoonaa ateriaa vuosittain. Näillä hankinnoilla on merkittävä vaikutus paitsi julkisten ruokapalvelujen sisältöön myös kotimaisen elintarviketuotannon toimintaedellytyksiin.

Ravitseminen ja julkiset ruokapalvelut

Kala on keskeinen osa terveellistä ruokavaliota. Suomalaisten ravitsemussuositusten mukaan kalaa tulisi syödä vähintään kaksi kertaa viikossa. Julkisilla ruokapalveluilla on merkittävä rooli ravitsemussuositusten toteutumisessa, sillä ne tarjoavat päivittäin aterioita päiväkodeissa, kouluissa, oppilaitoksissa, sairaaloissa, hoivapalveluissa sekä puolustusvoimissa. On tärkeää, että julkiset hankinnat tukevat ravitsemussuositusten toteutumista myös käytännössä.

Hankintalainsäädännön soveltamisessa tulisi varmistaa, että ravitsemukselliset näkökohdat voidaan huomioida hankintakriteereissä ja ruokapalvelujen suunnittelussa. Tämä tukee sekä kansanterveyttä että laadukkaiden julkisten ruokapalvelujen toteutumista.

Kotimainen kala kestäväenä valintana

Kotimainen kala on monin tavoin vastuullinen elintarvikevalinta. Sen ympäristövaikutukset ovat pienet, ja kotimaisen kalan käytön lisääminen tukee myös kestävää luonnonvarojen käyttöä sekä ravinteiden kierrätystä erityisesti Itämeren näkökulmasta.

Kotimaisen kalan kulutuksen lisääminen on kansallisesti tunnustettu tavoite, ja kotimaisen kalan edistämishjelman tavoitteena on lisätä kotimaisen kalan käyttöä. Julkisilla ruokapalveluilla on tässä keskeinen rooli.

Jotta kotimaisen kalan käyttöä voidaan lisätä julkisissa keittiöissä, tarvitaan kuitenkin hankintakäytäntöjä, jotka mahdollistavat kotimaisten raaka-aineiden hyödyntämisen. Tämä edellyttää esimerkiksi riittävän joustavia ruokalistoja sekä hankintakriteerejä, jotka eivät tarpeettomasti rajoita markkinoille pääsyä. Esimerkiksi joustavammat ratkaisut, kuten ”päivän kala” -tyyppiset ruokalistat, voivat helpottaa kotimaisen kalan hyödyntämistä julkisissa keittiöissä tilanteissa, joissa kalalajien saatavuus vaihtelee. Lyhyiden toimitusketjujen pisteyttäminen hyödyttäisi myös alueellisesti kalatuotteiden kilpailukykyä.

Huoltovarmuus ja ruokajärjestelmän kriisinkestävyys

Viime vuodet ovat korostaneet ruokajärjestelmän huoltovarmuuden ja kriisinkestävyyden merkitystä. Kotimainen kalatalous vahvistaa ruokajärjestelmän omavaraisuutta ja hajauttaa ruoantuotantoa. Suomessa kulutettavasta kalasta merkittävä osa on kuitenkin tällä hetkellä tuontikalaa, mikä lisää ruokajärjestelmän haavoittuvuutta kansainvälisissä häiriötilanteissa.

Ruokajärjestelmä on keskeinen osa yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Tästä syystä julkisten ruokahankintojen suunnittelussa tulisi voida huomioida myös huoltovarmuuden näkökulma. On tärkeää, että hankintalainsäädännön soveltamisessa tunnistetaan mahdollisuus huomioida ruokajärjestelmän kriisinkestävyys sekä kotimaisten tuotokset osana huoltovarmuutta.

Pk-yritysten osallistumismahdollisuudet

Kalatalouden arvoketjussa toimii paljon pieniä ja keskisuuria yrityksiä sekä kaupallisia kalastajia. Näiden toimijoiden osallistumismahdollisuudet julkisiin hankintoihin ovat keskeisiä kotimaisen kalatalouden toimintaedellytysten kannalta.

Pidämme tärkeänä, että hankintojen suunnittelussa ja toteutuksessa kiinnitetään huomiota pk-yritysten mahdollisuuksiin osallistua kilpailutuksiin. Käytännössä tämä voi tarkoittaa esimerkiksi hankintojen jakamista pienempiin osiin esimerkiksi tuoteryhmitäin tai alueellisesti.

Hankintojen pilkkominen voi merkittävästi parantaa paikallisten toimijoiden mahdollisuuksia osallistua tarjouskilpailuihin ja siten lisätä kilpailua sekä monipuolistaa tarjontaa julkisissa ruokapalveluissa.

Hankintakriteerien muotoilu ja kilpailuneutraaliteetti

Käytännön hankintatyössä on havaittu tilanteita, joissa kilpailutusten tuotespesifikaatiot on määritelty hyvin tarkasti, jopa yksittäistä tuotetta vastaaviksi. Tällöin muut toimittajat eivät käytännössä pysty tarjoamaan omia tuotteitaan kilpailutukseen.

Kilpailutuksissa olisi suositeltavaa käyttää mahdollisimman kilpailuneutraaleja ja toiminnallisia määrittelyjä. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että tuotteen ominaisuuksia kuvataan vaihteluväleinä tai ravitsemuksellisinä kriteereinä sen sijaan, että määrittely vastaisi täsmälleen yhden toimittajan tuotetta.

Samoin laatukriteereissä tulisi suosia vaatimuksia, jotka perustuvat kriteerien täyttymiseen eivätkä pelkästään tiettyjen merkkien tai käyttöoikeuksien omistamiseen. Tällainen lähestymistapa tukee kilpailua ja mahdollistaa useampien toimijoiden osallistumisen hankintoihin.

Yhteenveto

Julkisilla ruokahankinnoilla on merkittävä rooli suomalaisen ruokajärjestelmän kehittämisessä. Ne voivat oikein toteutettuina edistää samanaikaisesti kansanterveyttä, ympäristötavoitteita, huoltovarmuutta sekä kotimaista elinkeinotoimintaa.

Hankintalainsäädännössä on tärkeää varmistaa, että:

- ravitsemusnäkökohdat ja toimitusketjujen pituudet voidaan huomioida ruokahankinnoissa
- hankintakriteerit ovat kilpailuneutraaleja
- hankintoja voidaan jakaa pk-yrityksille soveltuviin kokonaisuuksiin
- kotimaisten tuotantoketjujen merkitys tunnistetaan osana ruokajärjestelmän huoltovarmuutta.

Näin julkiset hankinnat voivat samanaikaisesti tukea kestävästä ruokajärjestelmästä kehittämistä ja edistää kotimaisten kalien käyttöä.

Porvoo 12.3.2026

Malin Lönnroth
Toiminnanjohtaja